Verkenning sociale infrastructuur kwetsbare groepen binnen de Participatiewet

Aan de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
mevrouw drs. J. Klijnsma

Deze publicatie betreft de 'ministersversie' van de verkenning, vooruitlopend op de officiële SER-uitgave.

Voorwoord

Nederland staat voor een grote opgave op het gebied van de onderkant van de arbeidsmarkt: het tot stand brengen van 125.000 banen voor mensen met een arbeidsbeperking en het realiseren van 30.000 nieuwe arbeidsplaatsen in het kader van de nieuwe voorziening beschut werk. Daarnaast werken er nog bijna 100.000 werknemers in de sociale werkvoorziening, die ondanks het afsluiten van instroom in de Wet sociale werkvoorziening (Wsw'ers) eveneens aan het werk moeten blijven.

Er wordt al een tijd gewerkt aan de cultuuromslag zodat het normaal wordt dat bedrijven mensen met een arbeidsbeperking in dienst nemen. Voorkomen moet worden dat de groep die niet, of niet zonder meerbij reguliere werkgevers kan werken, buiten de boot valt. Het gaat om de meest kwetsbare groep binnen de Participatiewet. Om deze opgave te realiseren is een duurzame en sluitende sociale infrastructuur nodig. Dit moet vorm krijgen door een gezamenlijke inspanning op regionaal niveau van gemeenten, werkgevers en werknemers, gecombineerd met een baangarantie van werkgevers. Voor het toeleiden van jongeren met een arbeidsbeperking naar een baan of beschut werk, is regionale samenwerking met het (speciaal) onderwijs onontbeerlijk.

In dit kader maakt de raad zich grote zorgen over de toekomst van de sociale werkvoorzieningsbedrijven (SW-bedrijven). Hij is van mening dat deze bedrijven, in samenwerking met andere partijen, een belangrijke rol zouden moeten blijven spelen binnen de regionale sociale infrastructuur. Niet alleen voor de huidige WSW-werknemers, maar ook voor het realiseren van de baanafspraak en de nieuwe voorziening beschut werk. In de praktijk ziet de raad echter dat de kennis en infrastructuur van de SW-bedrijven onderbenut blijven. Door de krimp van middelen, de afname van het aantal Wsw'ers en andere factoren komt het voorbestaan van SW-bedrijven op het spel te staan. De bestaande infrastructuur van kennis en arbeidsplaatsen brokkelt daardoor af, terwijl de nieuwe nog niet is opgebouwd. Om het verdwijnen van kennis en ervaring te vermijden zouden de vernieuwde SW-bedrijven in positie kunnen worden gebracht om een rol bij de uitvoering van de banenafspraak en de Participatiewet te spelen.

Tevens vindt de raad dat er sprake is van een onwenselijke situatie en ontwikkeling rondom de nieuwe voorziening beschut werk. De sluitende sociale infrastructuur voor kwetsbare groepen biedt wat de raad betreft een aantal onderling samenhangende functionaliteiten die in alle arbeidsmarktregio's aanwezig zouden moeten zijn voor cliënten en werkgevers. De voorziening beschut werk is daarvan een onlosmakelijk onderdeel. In deze verkenning constateert de raad dat het aantal plekken nieuw beschut werk echter ernstig achterblijft bij de verwachtingen. Een deel van de gemeenten blijkt überhaupt niet van plan om deze voorziening te realiseren, of biedt enkel alternatieve voorzieningen zonder dat sprake is van betaald werk.

De raad vindt dat een inhaalslag noodzakelijk is. Het is zaak nu bij te sturen en te bevorderen dat de sluitende sociale infrastructuur duurzaam vorm krijgt. Gemeenten hebben volgens de raad een zorgplicht voor het realiseren van de sluitende sociale infrastructuur. De noodzakelijke functionaliteiten om de kwetsbare doelgroep, maar ook werkgevers, te ondersteunen, moeten worden behouden. Belemmeringen bij gemeenten en andere partijen om hier invulling aan te geven moeten worden weggenomen. De raad beveelt aan om samen met sociale partners in de regionale Werkbedrijven, nog meer in te zetten op regievoering op de schaal van de 35 arbeidsmarktregio's. Door nu de juiste keuzes te maken, kunnen onnodige kosten die samenhangen met verdwijnen van de

infrastructuur van SW-bedrijven, worden voorkomen.

In deze verkenning formuleert de raad een aantal suggesties voor de korte termijn en een aantal richtinggevende aanbevelingen voor de langere termijn. Een aantal onderwerpen moet nog verder worden uitgezocht. De urgentie is groot. Met deze verkenning wil de raad de nodige impulsen geven in het belang van de kwetsbare groepen, werkgevers, gemeenten en de maatschappij in brede zin.

1. Inleiding

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft de SER bij brief van 23 maart jongstleden gevraagd om te verkennen "welke vormen van sociale infrastructuur ontstaan". Ook vraagt de bewindspersoon "wat minimaal nodig is voor een adequate sociale infrastructuur in de arbeidsmarktregio's die de kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt binnen de Participatiewet zo goed mogelijk ondersteunt". De brief is opgenomen in bijlage 1. Eerder heeft de staatssecretaris in een bijdrage aan de SER-conferentie 'Samenwerken voor de regio' op zestien maart jongstleden, te kennen gegeven dat zij zich zorgen maakt over de positie van de meest kwetsbare groepen binnen de Participatiewet. Daarbij wees zij op de omvorming van de SW-bedrijven en op de noodzaak van het behoud van hun expertise, alsmede het belang van samenwerking op regionaal niveau met het onderwijs. Ook vroeg zij aandacht voor de feitelijke invulling van de voorziening beschut werk.

Het dagelijks bestuur van de SER heeft de voorbereiding van de beantwoording van de vraag van de staatssecretaris opgedragen aan een ad hoc commissie, de commissie Verkenning sociale infrastructuur Participatiewet (VSIP). Daarin was - naast vertegenwoordigers van de drie SER-geledingen -ook de VNG als adviseur vertegenwoordigd In bijlage 2 treft u de leden van deze commissie aan.

Gezien het korte tijdbestek waarbinnen de staatssecretaris de verkenning heeft gevraagd, spitst de raad zijn reactie toe op een beperkt aantal onderwerpen voor de korte termijn.

In het hiernavolgende beschrijft de raad eerst wat hij verstaat onder een sociale infrastructuur voor kwetsbare groepen en welke doelgroep hij specifiek adresseert (paragraaf 2). Vervolgens formuleert de raad zijn visie op de gewenste sociale infrastructuur (paragraaf 3). Op basis van inzichten in de zich ontwikkelende praktijk benoemt hij daarna een aantal aandachtspunten en doet hij suggesties en aanbevelingen om de praktijk binnen afzienbare tijd meer in overeenstemming te brengen met het gewenste eindbeeld (paragraaf 4). In paragraaf 5 worden aanbevelingen geformuleerd over het bevorderen van een adequate sociale infrastructuur op langere termijn (paragraaf. 5). Tot besluit wordt in paragraaf 6 gewezen op enige aanpalende onderwerpen en voornemens.

2. Afbakening: kwetsbare groepen binnen de Participatiewet en sociale infrastructuur

Er is geen vastomlijnde definitie van kwetsbare groepen binnen de Participatiewet. De raad kiest er voor om bij de beantwoording van de vraag van de staatsecretaris zich te richten op de groepen van mensen die de voorzieningen van de Participatiewet nodig hebben om aan het werk te komen of blijven. Deze mensen hebben vooral als gevolg van arbeidsbeperkingen een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Kenmerkend is dat er een bepaalde mate van begeleiding nodig is, waarmee men kan toegroeien naar werk bij een reguliere werkgever. Als werken in een reguliere baan niet mogelijk is, ook niet met extra begeleiding en ondersteuning, dan kan men loonvormende arbeid verrichten via beschut werk. Voor sommige van deze mensen geldt dat zij soms op de ene en soms op een andere plek werken als gevolg van verbetering en/of terugval in arbeidsbeperkingen.

In deze verkenning gaat de aandacht primair uit naar groepen van mensen die aangewezen zijn op beschut werk: de bestaande WSW-populatie en mensen die in

aanmerking komen voor de nieuwe voorziening beschut werk. Volgens de raad zijn dit de meest kwetsbare groepen. Het hanteren van scheidslijnen met andere groepen, zoals de doelgroep van de banenafspraak, impliceert niet dat de raad mensen indeelt in categorieën afhankelijk van de voorzieningen waarvoor ze in aanmerking komen[1]. Er moet juist worden aangesloten bij de ontwikkelingsmogelijkheden van mensen. Uiteindelijk gaat het om een sluitend vangnet van voorzieningen, waarin de ontwikkelingen rondom de voorziening beschut werk nu dringend aandacht vragen. De door de raad geformuleerde aandachtspunten en verbetermogelijkheden zullen ook een positieve uitwerking hebben op minder kwetsbare mensen binnen de Participatiewet[2].

De raad ziet een adequate infrastructuur voor kwetsbare groepen als het geheel van voorzieningen waardoor de mensen die tot deze groepen behoren daadwerkelijk een passende plek kunnen vinden en behouden, en naar vermogen en niveau kunnen werken/ participeren. Het betreft het geheel van wet- en regelgeving, regionale uitvoering en bestuurlijke verantwoordelijkheden. Een adequate infrastructuur moet leiden tot een "sluitend vangnet". Het is noodzakelijk in te spelen op veranderingen en ontwikkelingen in de loopbaan/situatie van de arbeidsbeperkte, zoals een toe- of afname van de beperking.

De beoogde adequate infrastructuur voor de groepen binnen de Participatiewet is onderdeel van een bredere arbeidsmarktinfrastructuur voor werkenden en werkzoekenden, en voor zelfstandigen en werkgevers. In die bredere structuur, zoals ook beschreven in het sociaal akkoord van 2013, wordt ingezet op duurzame arbeidsparticipatie van mensen met verminderd arbeidsvermogen als gevolg van een beperking, op het voorkomen van werkloosheid en op het aan het werk helpen van werkloze werknemers[3].

3. Inspelen op de ontwikkeling van kwetsbare groepen binnen de Participatiewet

De raad meent dat alles in het werk moet worden gesteld om kwetsbare groepen binnen de Participatiewet hun talent zo goed mogelijk te kunnen laten benutten. Het doel is arbeidsdeelname. Mensen ontwikkelen zich in de loop van hun loopbaan (kennis en vaardigheden). Bij de hier behandelde doelgroep geldt dat er ook sprake kan zijn van ontwikkeling in arbeidsbeperkingen. De sociale infrastructuur moet inspelen op die dynamiek, en moet maatwerk aan de doelgroep kunnen bieden. Door ruimte te laten voor regionale verschillen of accenten in de uitvoering kan dit doel effectief en efficiënt worden gerealiseerd. De infrastructuur dient dan ook afgestemd te zijn op de behoeften in de eigen regio.

Via een samenhangend geheel van instrumenten, faciliteiten en voorzieningen ("functionaliteiten") kan worden voorkomen dat de doelgroep niet aan het werk komt of blijft. Een sluitend vangnet is nodig voor de doelgroep en voor werkgevers die bereid

---

[1] Binnen de Participatiewet zijn vier grote groepen arbeidsbeperkten te duiden: een groep die aangewezen is op dagbesteding, de doelgroep beschut werk, de doelgroep banenafspraak, en de groep overige.

[2] Uiteraard zijn er ook andere kwetsbare groepen te duiden. Kwetsbare personen in het brede perspectief van het sociaal domein zijn "personen die deel uitmaken van een huishouden met weinig inkomen, laag zijn opgeleid, tegen hun zin geen werk hebben of in slechte gezondheid verkeren en allerlei functiebeperkingen ondervinden" (SCP (2016) *"Overall rapportage sociaal domein 2015, rondom de transitie"*). Deze notitie richt zich op de meest kwetsbare groepen binnen de Participatiewet.

[3] SER (2015) advies *Werkloosheid voorkomen, beperken en goed verzekeren: Een toekomstbestendige arbeidsmarktinfrastructuur en Werkloosheidswet*.

zijn de mensen die tot deze groep behoren werk te bieden. Hiermee wordt ook voorkomen dat later hoge maatschappelijke kosten ontstaan.

Het regionale vangnet draagt ook bij aan het realiseren van de bredere doelstellingen van de recente transities/ transformaties in het sociaal domein, zoals het bevorderen van de kwaliteit van leven en het vergroten van zelfredzaamheid en participatie[4]. Hoewel er geen wettelijke opdracht is dat er een sluitend vangnet met passende voorzieningen voor kwetsbare groepen binnen de Participatiewet moet worden gecreëerd, ligt het wel in de rede dat de gemeenten de eerste verantwoordelijkheid en een zorgplicht hebben voor de hier bedoelde sociale infrastructuur.

Een adequate sociale infrastructuur zoals hiervoor betoogd bevat een aantal onderling samenhangende functionaliteiten. Deze dragen bij aan de realisatie van de voorziening beschut werk, de banenafspraak en het aan het werk helpen van de gehele doelgroep van de Participatiewet. Deze functionaliteiten zouden daarom in alle 35 arbeidsmarktregio's beschikbaar moeten zijn, in het belang van de kwetsbare groep en werkgevers die zich willen inzetten voor deze groep. De raad duidt op basis van ervaringen van werkgevers en andere partijen betrokken bij het werken met kwetsbare groepen de functionaliteiten als volgt:

- werkgevers adviseren en helpen bij aanpassing van werkprocessen op maat;
- bieden van een voorziening voor beschut werk;
- bieden van goede matching en begeleiding: het in kaart brengen van vraag en aanbod met de daarbij behorende competenties, alsmede inzet jobcoaches en banenmakelaars;
- ontwikkelen van werknemersvaardigheden: startklaar maken van mensen;
- inspelen op en samenwerken met lokale en regionale werkgeversnetwerken;
- bieden van detacheringsfaciliteiten naar reguliere werkgevers[5].

De eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij gemeenten. De uitvoering van één of meerdere functionaliteiten kan door SW-bedrijven plaatsvinden, maar ook door samenwerkende uitvoerders en private intermediairs. In de landbouwsector bieden zorgboerderijen bijvoorbeeld sociale activering gericht op ontwikkeling van arbeidsvermogen en opstap naar regulier werk. Bij het bepalen van de vraag welke uitvoerder een bepaalde functionaliteit kan realiseren in de regionale infrastructuur zal bewezen kwaliteit van de betreffende uitvoerder een belangrijke rol spelen bij de beoordeling en uiteindelijke opdrachtverstrekking.

4. Aandachtspunten en aanbevelingen voor de korte termijn

De SER heeft een korte inventarisatie van de huidige en de zich ontwikkelende praktijk van de sociale infrastructuur gehouden. Op basis daarvan vraagt de raad aandacht voor de hieronder genoemde punten. Ook worden enige aanbevelingen geformuleerd die op korte termijn zouden kunnen worden opgepakt.

4.1 Benutten en ombouwen infrastructuur SW-bedrijven

De raad stelt vast dat de beoogde regionale sociale infrastructuur zich nog aan het ontwikkelen is. Er zijn grote verschillen per regio of soms subregio met uiteenlopende functionaliteiten en uitvoeringspartijen. In sommige arbeidsmarktregio's of subregio's

---

[4] SCP (2016) *Overall rapportage sociaal domein 2015*

[5] StvdA en VNG (2014)"*Uitgangspunten Werkkamer",* en TK 33161 (2014), "*Vierde nota wijziging Participatiewet"*, en Cedris (2016) " *zes instrumenten voor een succesvolle uitvoering van de Participatiewet en banenafspraak".*

daarbinnen blijken één of meerdere functionaliteiten niet (meer) beschikbaar te zijn. Denk aan de detacheringsfaciliteit en de voorziening beschut werk[6]. Ook zijn er signalen dat functionaliteiten door verschillende, goed of minder goed samenwerkende, uitvoerders worden gerealiseerd. De inzet zou er op gericht moeten zijn om een dekkende sociale infrastructuur per arbeidsmarktregio en in alle regio's tezamen te realiseren. De raad heeft het beeld dat dit nu nog niet het geval is. Bovendien is er sprake van, of dreigt, versnippering van functionaliteiten en uitvoering. Bepaalde ontwikkelingen, zoals de hierna beschreven leegloop van SW-bedrijven, kunnen ertoe leiden dat delen van de huidige infrastructuur afkalven, zonder dat er gelijkwaardige functionaliteiten tot stand komen. Daardoor zal het noodzakelijke vangnet in de toekomst mogelijk niet sluitend zijn. Er wordt nu gekozen voor het afbouwen van bestaande structuren terwijl een nieuwe, werkende infrastructuur nog niet is geborgd.

Krimp van de SW-bedrijven lijkt zonder maatregelen een onontkoombaar gevolg. Dat komt door de terugloop van de rijksbijdrage, de toenemende daling van het aantal Wsw'ers (gepaard gaand met het niet instromen van mensen in de nieuwe voorziening beschut werken). Er zal ook sprake zijn van afnemende productiviteit van de werkenden in SW-bedrijven als gevolg van vergrijzing en door uitstroom van de meer productieve medewerkers en dergelijke[7]. De krimp van SW-bedrijven leidt uiteindelijk tot het niet meer in stand kunnen houden van kennis, ervaring en netwerken, die onontbeerlijk zijn voor een goede sociale infrastructuur voor kwetsbare groepen.

De raad meent dat moet worden voorkomen dat bestaande kennis en deskundigheid op het terrein van begeleiding van de kwetsbaarste doelgroep binnen de Participatiewet verloren gaat. Hij treedt niet in de overwegingen van specifieke gemeenten om hun samenwerking met een SW-bedrijf te beëindigen of drastisch te veranderen. Aangezien de raad hierover verschillende opvattingen heeft beluisterd, zou het goed zijn daarnaar concreter onderzoek te laten doen. Het is van belang daarbij te betrekken in hoeverre de keuze van een individuele gemeente binnen een arbeidsmarktregio, een regionale suboptimale situatie tot gevolg heeft, en/of ertoe leidt dat bepaalde functionaliteiten binnen een regio niet meer worden aangeboden. Het is bovendien goed te realiseren dat de kennis en de expertise van de SW-bedrijven met publieke middelen zijn opgebouwd en dat de expertise van en de ervaringen met de SW-bedrijven door het bedrijfsleven zeer worden gewaardeerd. Het is echter niet noodzakelijk dat alle noodzakelijke functionaliteiten in één hand zijn. Het is aan gemeenten om daarin een goede afweging te maken. De raad gaat ervan uit dat bewezen kwaliteit een rol speelt bij de afweging welke partijen de noodzakelijke infrastructuur kunnen bieden.

De raad meent dat de krimp van SW-bedrijven kan worden opgevangen door het SW-bedrijf nieuwe opdrachten te geven voor het bieden van diensten aan nieuwe doelgroepen, zoals de doelgroepen van de banenafspraak en de Participatiewet, alsmede het organiseren van de nieuwe voorziening beschut werk. Het opbouwen van de beoogde aantallen nieuw beschut werk is in alle gevallen een belangrijke randvoorwaarde voor de levensvatbaarheid van SW-bedrijven.

Het blijven benutten van de bestaande, kwalitatief goede, infrastructuur van SW-bedrijven moet volgens de raad wel hand in hand gaan met een voortvarende ontwikkeling van de SW-bedrijven naar de 'sociale werkvoorziening nieuwe stijl'. Er

---

[6] Zie bijvoorbeeld Cedris (maart 2016), *"Stand van zaken implementatie Participatiewet".*

[7] Het kabinet rekent met een jaarlijkse (autonome) afname van 5000 Wsw'ers, daarnaast neemt de rijksbijdrage per plek af. In de middelen voor gemeenten is rekening gehouden met een opbouw (factor 1/3) van nieuw beschut werk.

moeten producten en diensten worden ontwikkeld die goed aansluiten bij de kansen en behoeften van werkgevers en de kwetsbare doelgroep. De aanpassingen die momenteel plaatsvinden bij de meeste SW-bedrijven zijn een stap in de goede richting. Door de uitstroom van mensen uit de WSW is het onontkoombaar dat de SW-bedrijven hun organisaties moeten aanpassen, zowel qua omvang, als qua producten en diensten. De plannen, die zijn ontwikkeld voor het sectorplan SW dat gericht is op de transformatie van de SW, kunnen een uitkomst bieden voor zover daadwerkelijk wordt ingezet op modernisering; daarbij gaat het onder meer om regionale detacheringsfaciliteiten ten behoeve van de doelgroep WSW en het nieuwe beschutte werk, gezamenlijke werkgeversdiensten en samenwerking met het speciaal onderwijs, in samenwerking met bestaande initiatieven.

4.2 Voorziening beschut werk onmisbaar onderdeel van de infrastructuur

Zoals opgemerkt in par.3 is de voorziening beschut werk een onlosmakelijk onderdeel van een breder pakket voorzieningen (functionaliteiten) voor kwetsbare groepen binnen de Participatiewet. De raad stelt vast dat er een nogal divers ontwikkelende praktijk is in verband met deze voorziening.

Het kabinet heeft bij invoering van de Participatiewet aangegeven dat er van uitgegaan wordt dat er op de langere termijn 30.000 plekken beschut werk beschikbaar moeten komen. Het getal is geraamd op een ervaringscijfer. Op basis van dit ervaringscijfers heeft het kabinet middelen beschikbaar aan gemeenten gesteld. Daarbij wijst de raad er op dat de huidige wettelijke definitie van beschut werk stringenter is dan onder de WSW. De nieuwe voorziening beschut werk is bedoeld voor die mensen die uitsluitend in een beschutte omgeving mogelijkheden tot arbeidsparticipatie hebben. Andere mensen met arbeidsvermogen kunnen bij reguliere werkgevers aan de slag. Het gaat er bij beschut werk om dat iemand zo veel begeleiding en aanpassingen nodig heeft dat niet van reguliere werkgevers kan worden verwacht dat zij beschut werk inrichten.

Op basis van het eerdere rapport van de Inspectie SZW[8], brieven aan de Tweede Kamer en informatie via sociale partners, is duidelijk dat vanaf 1 januari 2015 een flinke achterstand is opgelopen bij het realiseren van het aantal plekken nieuw beschut werk en dat deze aantallen sterk achterblijven bij de verwachtingen[9]. Een beperkt aantal gemeenten realiseert daadwerkelijk beschut werk. Plekken die door gemeenten als beschut werk worden aangemerkt, zijn veelal plekken waarbij geen sprake is van een dienstbetrekking. Gemeenten kiezen er kennelijk voor om beschut werk niet aan te bieden of eend alternatief aan te bieden waarbij geen sprake is van betaald werk, of werken in een dienstbetrekking. Vanuit de praktijk komen signalen dat gemeenten willen uitgaan van het ontwikkelperspectief van mensen en willen voorkomen dat mensen langer dan noodzakelijk van deze voorziening gebruik maken. Ook wordt gehoord dat gemeenten geen langdurige financiële verplichtingen willen aangaan vanwege onzekerheden in de ontwikkeling van budgetten, en dat zij vinden dat er onwenselijke rechtsongelijkheid tussen groepen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt ontstaat.

---

[8] Inspectie SZW (2015) *"Beschut werk nota van bevindingen, onderzoek naar beschut werken".*

[9] Brief staatssecretaris SZW (29.4.2016) "*Voortgang vereenvoudiging Participatiewet en wet Banenafspraak*". Tot en met februari 2016 hebben gemeenten 397 adviesaanvragen voor plaatsing beschut werk gedaan bij UWV. Daarvan zijn 162 positief beoordeeld. De staatssecretaris gaat er van uit dat gemeenten in 2015 1600 nieuwe beschut werkplekken realiseren, oplopend tot 3200 eind 2016.

De raad vindt het achterblijven van het aantal plekken nieuw beschut werk een onwenselijke situatie en ontwikkeling. Gezien de beschreven oorzaken en keuzes van gemeenten meent hij dat er weinig tot geen zicht is op verbetering en dat maatregelen nodig zijn. Hiertoe beveelt de raad het volgende aan:

- De staatssecretaris van SZW heeft aangekondigd de Inspectie SZW nader onderzoek te laten doen naar de vraag hoe gemeenten omgaan met het ontwikkelen van nieuwe beschut werkplekken. De resultaten worden op korte termijn verwacht. De staatssecretaris heeft eerder al aangekondigd om naar aanleiding hiervan eventueel maatregelen te nemen. De raad beveelt van harte aan om dit voortvarend aan te pakken.

- Het moet snel duidelijk worden of met de huidige systematiek (indicatiestelling, doelgroepomschrijving) uiteindelijk de 30.000 plekken op grond van de nieuwe voorziening beschut werk überhaupt gerealiseerd kunnen worden. Het aantal te realiseren plekken moet aansluiten bij de behoefte. Indien blijkt dat dit niet goed mogelijk is, is de raad van mening dat de systematiek daarop moet worden bezien.

- De raad onderschrijft dat moet worden ingespeeld op doorgroeimogelijkheden van kwetsbare groepen. Ook is het bieden van maatwerk van belang. Maar het onthouden van beschut werk, in een dienstbetrekking, aan deze mensen doet geen recht aan de realiteit dat een grote groep kwetsbare mensen binnen de Participatiewet uiteindelijk duurzaam aangewezen zal zijn op beschut werk. Er worden slechts weinig plekken beschut werk gecreëerd en de meerderheid van de plekken heeft niet de kenmerken van beschut werk zoals bij wet bedoeld en eerder door sociale partners en kabinet afgesproken. Het afsluiten van de WSW mag wat de raad betreft niet tot gevolg hebben dat nieuw beschut werk verwordt tot een vorm van (onbetaalde) dagbesteding. Voor de mensen met arbeidsvermogen, die alleen in een beschutte omgeving in staat zijn tot arbeidsparticipatie, is bepaald dat dit altijd in de vorm van een dienstbetrekking moet worden georganiseerd[10]. Deze meest kwetsbare werknemers zijn gebaat bij zekerheid. Indien een werknemer door toename van beperkingen terugvalt in mogelijkheden, dan moet hij ook kunnen terugvallen op de voorziening beschut werk. Dat lijkt nu niet geborgd. Het feit dat het gebruik van de voorziening beschut werk voor een groot deel van de betrokken werknemers blijvend zal zijn, en dat gemeenten menen dat hieraan financiële risico's voor de toekomst zijn verbonden, of dat door inzet op beschut werk andere werkzoekenden niet meer geholpen zouden kunnen worden, zou volgens de raad geen reden mogen zijn om geen beschut werk aan te bieden.

- Onzekerheid over de financiële consequenties, zoals onduidelijkheid over de toekomstige ontwikkeling van budgetten, dient te worden weggenomen. Ook moet nu worden nagegaan of en in hoeverre er sprake is van objectief tekortschietende rijksbijdrage voor re-integratie. Ook moet worden bezien of de huidige financiering van beschut werkplekken voor personen met een UWV-uitkering volstaat. Door de financiële bezwaren van gemeenten weg te nemen kan het realiseren van nieuw beschut werk worden versneld.

- Uit de praktijk blijkt dat in veel arbeidsmarktregio's geen plekken voor beschut werkplekken worden gerealiseerd. De raad stelt voor te werken aan nieuwe samenwerkingsafspraken per arbeidsmarktregio, met taakstellende afspraken over

[10] Ministerie van SZW (2016)"*Kennisdocument beschut werk- veel gestelde vragen en antwoorden".*

het voordragen van mensen voor de nieuwe voorziening beschut werk. Overigens moet ook rekening worden gehouden met de feitelijke regionale behoefte aan beschut werk. De uitvoering zou bij 35 SW-bedrijven, met mogelijkheden voor dependances en dergelijke, moeten worden belegd. Een werkgroep zou dit nader kunnen uitwerken.

- De raad beveelt aan om oud en nieuw beschut werk onder regie van de regionale Werkbedrijven en per arbeidsmarktregio zoveel mogelijk bij SW-bedrijven te (blijven) realiseren. SW-bedrijven bezitten hiertoe immers de kennis en infrastructuur: meerdere vormen van passend werk, aangepaste werkplekken en intensieve begeleiding. Bovendien maakt het realiseren van nieuw beschut werk bij SW-bedrijven het op termijn ook beter mogelijk om de werkgelegenheid te borgen voor het deel van de huidige WSW-populatie dat is aangewezen op beschut werk. Het kunnen organiseren van beschut werk is een noodzakelijke voorwaarde voor het voortbestaan van SW-bedrijven. Overigens is het aantal van 30.000 plekken nieuw beschut werk, zijnde ongeveer 1/3 van de oude WSW populatie, waarschijnlijk ook te weinig om de expertise en kennis van de doelgroep op peil te houden en de diversiteit aan trajecten en werksoorten in stand te houden. Inzet op een bredere doelgroep is noodzakelijk om SW-bedrijven in stand te houden. De praktijk wijst vooralsnog uit dat beschut werk in de meeste gevallen bij SW-bedrijven wordt gerealiseerd. Maar het gaat om uiterst kleine aantallen. Dat betekent dat, tezamen met de afbouw van beschut werk op grond van de WSW, het risico wordt gelopen dat de bestaande infrastructuur binnen afzienbare tijd niet meer in stand zal zijn te houden.

- Beschut werk behoort bij de noodzakelijke functionaliteiten en het sluitende vangnet voor kwetsbare groepen. Door de uitvoering van beschut werk bij één partij te beleggen, wordt voorkomen dat mensen als het ware in een draaideur komen. Het inzetten van andere partijen, bijvoorbeeld sociale ondernemingen, gemeenten, instellingen die arbeidsmatige dagbesteding aanbieden is mogelijk wanneer deze partijen beschut werk kunnen aanbieden onder vergelijkbare voorwaarden. De SW-bedrijven hebben echter de kennis en infrastructuur om de kwetsbaarste groep (loonvormend) aan de slag te helpen. Buiten de SW-bedrijven zou dit eerst nog ontwikkeld en opgebouwd moeten worden. In de praktijk is daarom het SW-bedrijf de meest voor de hand liggende uitvoerder.

- Er wordt nu uitgegaan van een zeer lange overgangsperiode van afbouw van 100.000 plekken beschut werk op grond van de vroegere WSW en opbouw van 30.000 plekken nieuw beschut werk. De raad wil rechten en plichten van de huidige WSW-werknemers blijven respecteren maar beveelt aan nader te doordenken hoe versnelling kan worden aangebracht in het opbouwen van nieuw beschut werk en omvorming van de SW-bedrijven. Het is onwenselijk dat de uitstroom uit de WSW veel sneller verloopt dan geraamd (leegloop), zonder dat nieuwe instroom wordt gerealiseerd. Dit vergroot het risico op het verdwijnen van de bestaande SW infrastructuur. Alleen als regio's en gemeenten het nieuwe beschutte werk vormgeven in de SW-bedrijven, zijn deze bedrijven in staat om uitstroom als gevolg van vergrijzing en het uitblijven van nieuwe instroom op te vangen en kan het verder afbrokkelen van infrastructuur worden voorkomen.

- Ook zou daarbij kunnen worden betrokken hoe prikkels (positieve stimulansen) kunnen worden gecreëerd om het gewenste doel te bereiken. Gedacht kan worden aan nadere regelgeving waarin het ontvangen van een bijdrage voor nieuwe voorziening beschut werk gekoppeld wordt aan het daadwerkelijk realiseren van

nieuwe plekken beschut werk. Een quotum per gemeente is niet beoogd. Wel kan worden gedacht aan een beloning voor die gemeenten die invulling geven aan beschut werk.

De raad meent dat nu nog kan worden bijgestuurd om de afgesproken 30.000 plekken voor nieuw beschut werk te realiseren. Daarvoor is het noodzakelijk een termijn van enkele jaren te verbinden aan het realiseren van de hier beschreven sociale infrastructuur, inclusief de voorziening beschut werk volgens de wettelijk voorgeschreven kaders en de beoogde aantallen.

De raad adviseert het kabinet daartoe passende initiatieven te nemen. Dat vraagt om een combinatie van verdere drang, het wijzen van de betrokken actoren (inclusief gemeenten) op wettelijke verplichtingen en het zonodig doorvoeren van al aangekondigde verplichtingen, maar om ook het wegnemen van door gemeenten ervaren belemmeringen. In aanvulling hierop kunnen nieuwe impulsen op regionaal niveau met sociale partners worden gegeven (zie ook paragraaf 4.4).

4.3 Bedrijven in de sociale infrastructuur

Bedrijven moeten hun bijdrage leveren om maatschappelijke problemen op te lossen. Ondernemerschap is immers dé motor om ideeën om te zetten in oplossingen die waarde creëren, voor zowel ondernemers, werknemers als de maatschappij. In een sociale infrastructuur moeten naast SW-bedrijven, reguliere ondernemers en bijvoorbeeld sociale ondernemingen een natuurlijke rol kunnen spelen. De SER heeft in zijn verkennend advies over sociale ondernemingen (2015) hiertoe de volgende definitie gehanteerd: "Sociale ondernemingen hebben in ieder geval gemeen dat het zelfstandige ondernemingen zijn die een product of dienst leveren en primair en expliciet een maatschappelijk doel nastreven, dat wil zeggen een maatschappelijk probleem willen oplossen" [11]. Sociaal ondernemerschap is één van de schakeringen in een breder continuüm van ondernemerschap en maatschappelijk initiatief. Bij dit continuüm is van belang dat de raad van mening is dat maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo) tot de core-business van *elke* onderneming hoort.

Door die samenwerking met bedrijven goed in te bedden in een sociale infrastructuur wordt het mogelijk een passende voorziening of plek te bieden al naar gelang de situatie en mogelijkheden van de kwetsbare persoon. Mensen zouden zich makkelijk moeten kunnen bewegen tussen die voorzieningen, met groei en soms terugval. Daarvoor zijn afspraken nodig tussen gemeente, de uitvoeringsorganisatie, de cliënt en werkgever voor het geval het dienstverband niet wordt voortgezet, of de medewerker terugvalt in arbeidsproductiviteit. Denk aan herplaatsing op een andere werkplek, bij een andere werkgever, of terugval op beschut werk. Belangrijk aandachtspunt is het opbouwen van ervaring met beschut werk en het bieden van stabiliteit en ondersteuning aan de mensen die dat nodig hebben. Vanuit werkgeversperspectief is het van belang dat wettelijke belemmeringen bij het participeren in de sociale infrastructuur voor kwetsbare groepen worden weggenomen. Ook is relevant dat extra banen via WSW-detacheringen alleen meetellen voor de banenafspraak, indien er ook nieuwe beschut werkplekken tegenover staan. Werkgevers hebben er belang bij dat er voldoende plekken beschikbaar komen in de voorziening beschut werk [12].

---

[11] SER (2015), Advies *"Sociale ondernemingen, een verkennend advies"*.

[12] Overigens zijn hierover onlangs nieuwe afspraken gemaakt tussen sociale partners, VNG en UWV en de staatssecretaris van SZW; als er wel voldoende beschutte werkplekken komen kan de herbezettingseis vervallen, Brief SZW (29-4-2016)*"Voortgang vereenvoudiging Participatiewet".*

In dit kader wijst de raad op het belang van het beschikbaar zijn van een detacheringsfaciliteit. Er worden van oudsher veel mensen vanuit de SW-bedrijven gedetacheerd bij reguliere bedrijven, bijvoorbeeld via groepsdetacheringen. Dit is een beproefde werkwijze. Naar verluidt komt er tot heden in 30 tot 50% van de gemeenten (nog) geen detacheringsfaciliteit tot stand. Als er wel een dergelijke faciliteit beschikbaar is, wordt deze, volgens informatie van Cedris, begrensd tot maximaal 23 maanden in verband met de WWZ-grens. Hierdoor komen geen duurzame arbeidsrelaties tot stand voor kwetsbare groepen. Ook kan het uitblijven van een duurzame arbeidsrelatie onnodige onzekerheden voor de doelgroep met zich brengen.

De raad wijst er verder op dat voorkomen moet worden dat bestaand regulier werk bij private ondernemingen uit de markt gedrukt wordt doordat de overheid zelf als werkgever gaat optreden voor de doelgroep beschut werk. Dit zijn kwesties die in het overleg van de regionale Werkbedrijven kunnen worden besproken.

De raad beveelt aan dat de staatssecretaris verkent in hoeverre er wettelijke belemmeringen bestaan voor het realiseren van duurzame plaatsingen, het bieden van detacheringsfaciliteiten. Ook kan verkend worden in hoeverre er belemmeringen optreden in de bijdragen in loonkosten voor werkgevers. Zo wordt bij deze regelingen uitgegaan van de voorwaarde van substantiële banen, of tijdelijke in plaats van duurzame ondersteuning. Juist voor de hier besproken kwetsbare groepen zal gelden dat vaak langdurig gebruik moet worden gemaakt van ondersteuning. Voorzieningen voor werkgevers zijn vaak langdurig nodig.

De raad wijst er tot besluit van deze paragraaf op dat het kabinet een vervolgadviesaanvraag heeft aangekondigd naar aanleiding van het SER-advies sociale ondernemingen. De kabinetsreactie op het SER advies is voorzien na het zomerreces 2016.

4.4 Samenwerken voor kwetsbare groepen in de 35 regionale Werkbedrijven

In het sociaal akkoord (2013) hebben kabinet en centrale organisaties van werkgevers en van werknemers uitgesproken dat niemand aan de kant mag (blijven) staan, en dat in het bijzonder de duurzame participatie van mensen met een verminderd arbeidsvermogen als gevolg van een beperking moet toenemen. Via een gezamenlijke verantwoordelijkheid en een gezamenlijke inzet op regionaal niveau van gemeentelijke overheden en sociale partners kan een regionale sociale infrastructuur tot stand worden gebracht die effectief en efficiënt is.

Om de beoogde infrastructuur met de daarbij behorende voorzieningen en functionaliteiten te realiseren, is het volgens de raad noodzakelijk dat de betrokken actoren voor hun activiteiten gericht op werk, onderling meer samenwerken en aansluiting zoeken bij de 35 arbeidsmarktregio's. Door kennis en ervaring van SW-bedrijven op het niveau van de arbeidsmarktregio meer samen te voegen, kan deze uiteindelijk beter worden benut en kan ook een meer toekomstbestendige uitvoeringsorganisatie tot stand komen. Deze uitvoeringsorganisatie kan een goede partner zijn van bedrijven en sociale ondernemingen.

Er moet voortvarend worden toegewerkt naar een sluitende uitvoeringsstructuur met passende voorzieningen in de 35 arbeidsmarktregio's. De raad stelt met instemming vast dat er sinds 2015 35 regionale Werkbedrijven[13] tot stand zijn gekomen waarin

[13] Een regionaal Werkbedrijf is een regionaal, bestuurlijk, samenwerkingsverband van gemeenten, UWV, en sociale partners. Dit moet niet worden verward met andere "werkbedrijven" zoals

gemeenten, UWV en regionale sociale partners, alsmede onderwijsinstellingen en cliëntenraden van uitkeringsgerechtigden samenwerken. De huidige 35 regionale Werkbedrijven hebben zich ontwikkeld tot een regionaal bestuurlijk overleg. Er vindt overleg en afstemming plaats over het realiseren van de (in het sociaal akkoord afgesproken) 125.000 banen voor mensen met een arbeidsbeperking. Dit heeft grote waarde gehad in het concreet bij elkaar brengen van de inzet van publieke partijen en sociale partners. Uit een inventarisatie van de Programmaraad in 2015 bleek dat de regionale Werkbedrijven hun rol meer of minder ambitieus oppakken[14]. Ook bleek dat onderwijs- en andere instellingen, die zich richten op kwetsbare groepen, niet zonder meer zijn betrokken bij het regionale overleg over kwetsbare groepen.

Gezien het sterk achterblijven van instroom in de nieuwe voorziening beschut werk, en tekenen van versnippering van functionaliteiten in de arbeidsmarktregio's, herinnert de raad aan de oorspronkelijke doelstelling van regionale Werkbedrijven. Het kabinet stelde bij totstandkoming van het sociaal akkoord: "Nieuwe, regionaal georganiseerde Werkbedrijven worden verantwoordelijk voor de arbeidsdeelname van mensen (met arbeidsvermogen) die een uitkering of loon ontvangen op basis van de Wajong respectievelijk in het kader van de WSW".

De gezamenlijke verantwoordelijkheid gaat volgens de raad verder dan alleen afstemming. Daar waar in de regionale Werkbedrijven tot heden vooral bestuurlijke afstemming plaatsvindt (wie gaat wat doen?), adviseert hij dit overleg meer in te richten vanuit een gezamenlijk gedragen opgave, waarin elke partij een eigen verantwoordelijkheid heeft. De financiële verantwoordelijkheid ligt aan gemeentezijde. Het gaat er om dat men zorgt voor het beschikbaar zijn van de noodzakelijke functionaliteiten.

De raad roept de centrumgemeenten op om hun regionale regierol verder in te vullen. De verantwoordelijkheid voor het resultaat voor de inzet van de publieke partijen zou volgens de raad nadrukkelijker bij de centrumgemeente belegd moeten worden. Met inachtneming van ieders verantwoordelijkheden, en de rol van gemeenteraden, is er winst te behalen wanneer de samenwerking minder vrijblijvend vorm krijgt. Dat betekent wat de raad betreft dat de voorzitter van het regionale Werkbedrijf ook echt de lead kan en moet nemen voor het realiseren van de hier voorgestelde infrastructuur en vangnet. Specifiek voor de hier behandelde doelgroep moet het (speciaal) onderwijs ook nadrukkelijker partij worden in het regionale Werkbedrijf. De spelregels van en verantwoordelijkheden binnen het regionale Werkbedrijf zijn in de AMvB Werkbedrijven neergelegd. Wellicht moet deze AMvB, of andere relevante wet- en regelgeving, tegen het licht worden gehouden vanuit de hier behandelde problematiek en gewenste grotere regievoering door centrumgemeenten.

De raad is zich bewust van de spanning die een minder vrijblijvende samenwerking tussen gemeenten kan opleveren in relatie tot de ook noodzakelijke lokale autonomie. Denkbaar is dat dit vorm krijgt via een convenant tussen gemeenten in de arbeidsmarktregio. De wethouder van de centrumgemeente moet uiteindelijk wel bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de regierol kunnen dragen. Het handelen van individuele gemeenten in relatie tot de SW-bedrijven kan gevolgen hebben voor het al dan niet beschikbaar zijn van bepaalde functionaliteiten op regionaal niveau. Dat vraagt

---

uitvoeringsorganisaties van sociale diensten, SW-bedrijven, UWV werkbedrijf. De regionale Werkbedrijven zoals hier bedoeld zijn vastgelegd in een AMvB (2014) bij de wet SUWI.

14 Programmaraad (2015), *"Analyse convenanten en marktbewerkingsplannen regionale Werkbedrijven".*

daarom om afstemming en afspraken op regionaal niveau. Het zou goed zijn als de huidige regionale Werkbedrijven worden betrokken bij een dergelijk convenant.

Om de regionale Werkbedrijven, zoals hiervoor beschreven, steviger op de kaart te zetten kan het behulpzaam zijn om additionele middelen beschikbaar te stellen.

5. Bevorderen adequate sociale infrastructuur op langere termijn

Het niveau van de 35 arbeidsmarktregio's heeft via de regionale Werkbedrijven een functie gekregen voor de uitvoering van de banenafspraak. Het is zaak dat de uitvoering van gemeentelijke sociale diensten, SW bedrijven, private partijen en UWV goed inspeelt op samenwerking op dat schaalniveau. Daarvoor is het dienstbaar als de producten en diensten van publieke spelers in kaart worden gebracht om beter te bepalen wat nodig is per doelgroep. Er zijn momenteel 90 SW-bedrijven in de sociale infrastructuur actief. Via het recente sectorplan SW worden impulsen gegeven om tot meer regionale afstemming en samenwerking te komen. Het is niet de bedoeling op korte en middellange termijn verstoringen teweeg te brengen van het proces om op regionaal niveau tot meer samenwerking te komen. Er is geen grootschalig fusieproces beoogd, evenmin is meer bestuurlijke drukte gewenst. Wel is medewerking aan en beweging naar de arbeidsmarktregio vanuit de SW-bedrijven gewenst. De raad is zich bewust van bestaande verantwoordelijkheden en financiële verplichtingen tussen gemeenten en SW-bedrijven. Toch meent hij dat die samenwerking snel verder moet worden gebracht. Er moet gewerkt worden aan stimulansen om tot meer samenwerking te komen.

Als regionale samenwerking wordt belemmerd door knellende financiële kaders, moet worden onderzocht hoe deze weg kunnen worden weggenomen. Zo wordt beluisterd dat de kosten voor de oude WSW de opbouw van nieuwe voorzieningen vertraagt, dat het totaal aan (re-integratie) middelen bij gemeenten tekortschiet, maar ook dat de onderlinge verdeling van en verantwoordelijkheid voor decentrale middelen de regionale samenwerking tussen gemeenten en SW-bedrijven niet stimuleert.

De inzet is erop gericht om arbeidsdeelname van kwetsbare groepen te bevorderen en een sluitend vangnet te realiseren voor het geval werk alleen in een beschutte omgeving kan plaatsvinden. De inzet van werkgevers zal door die regionale infrastructuur ook effectiever kunnen worden benut.

6. Tot besluit

De raad heeft de focus in deze verkenning gelegd bij het belang van het behoud van de infrastructuur van de SW-bedrijven. Ook is gewezen op het belang van de voorziening beschut werk in een sluitend vangnet voor kwetsbare groepen binnen de Participatiewet. Deze focus was ingegeven door de behoefte aan een snelle en concrete reactie van de SER. De raad neemt zich voor te zijner tijd nader in te gaan op de arbeidsdeelname van kwetsbare groepen binnen de Participatiewet in relatie tot de bredere sociale infrastructuur. Zie ook voetnoot 4 waar de sociale infrastructuur in een bredere context werd geduid. Daartoe zal de zich ontwikkelende arbeidsdeelname van de meest kwetsbare groepen worden gevolgd.

Verder is de SER in afwachting van de kabinetsreactie op het advies over sociale ondernemingen. In de brief met voorgenomen adviesaanvragen aan de SER (20 november 2015) werd een adviesaanvraag aangekondigd over sociale ondernemingen en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

De ontwikkelingen bij het samenbrengen van partijen op de regionale arbeidsmarkt, gericht op arbeidsdeelname van kwetsbare groepen, maar ook gericht op de opbouw van een bredere arbeidsmarktinfrastructuur zoals beschreven het SER advies toekomstige arbeidsmarkt en WW, zullen te zijner tijd ook binnen de SER worden geagendeerd.

Den Haag, 24 juni 2016

M.I. Hamer
voorzitter

V.C.M. Timmerhuis
algemeen secretaris

Bijlage 1:

Brief van de staatssecretaris van SZW

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

Sociaal-economische Raad
Mevrouw M.I. Hamer
Postbus 90405
2509 LK S GRAVENHAGE

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
Parnassusplein 5
T 070 333 44 44
F 070 333 44 00
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
dhr. S. Heeremans
T 070 333 43 16
SHeeremans@minszw.nl

Datum 23 MRT 2016
Betreft Verkenning SER

Onze referentie
2016-0000089192

Geachte mevrouw Hamer,

Belangrijk doel van de Participatiewet is om de arbeidsmarkt zo toegankelijk mogelijk te maken, ook voor mensen met een beperking. Daarbij streven we ernaar om mensen zo regulier mogelijk te laten werken en maatwerk te bieden. Nieuwe re-integratie-instrumenten, zoals de structurele loonkostensubsidie, uniforme no risk polis en beschut werk zijn hierop gericht, evenals de banenafspraak die het kabinet met de sociale partners heeft gemaakt.

De verantwoordelijkheid voor de re-integratie van mensen met een arbeidsbeperking is in belangrijke mate gedecentraliseerd naar gemeenten. Gemeenten werken met sociale partners en UWV in de regionale werkbedrijven samen aan de inclusieve arbeidsmarkt.

Voor het inzetten van de instrumenten die op grond van de Participatiewet aanwezig zijn, is een adequate sociale infrastructuur op regionaal niveau nodig. Nu, ruim een jaar na de invoering van de Participatiewet, ontwikkelen zich diverse vormen van die sociale infrastructuur. Er ontstaan bijvoorbeeld nieuwe samenwerkingsvormen die de ondersteuning meer integraal en op maat organiseren en werkgevers ontzorgen. Zo heeft de SER in zijn verkennend advies Sociale ondernemingen (mei 2015) gewezen op het belang van de verbindingen tussen sociale ondernemingen, werkbedrijven en overige organisaties die zich bezig houden met re-integratie, in het bijzonder het aan het werk helpen en houden van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Graag vraag ik aan de Sociaal-Economische Raad om in samenwerking met de VNG te verkennen welke vormen van sociale infrastructuur ontstaan en wat minimaal nodig is voor een adequate sociale infrastructuur in de

arbeidsmarktregio's, die de kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt binnen de Participatiewet zo goed mogelijk ondersteunt.

Ik ontvang uw verkenning graag voor 1 juni 2016.

Datum
23 MRT 2016
Onze referentie
2016-0000089192

Met vriendelijke groet,
de Staatssecretaris van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,



Jetta Klijnsma

Bijlage 2:

Samenstelling commissie ad hoc verkenning sociale infrastructuur Participatiewet

---

Leden	*Plaatsvervangende leden*
Onafhankelijke leden	
drs. M.I. (Mariëtte) Hamer (voorzitter)	
prof.dr. R.J. (Romke) van der Veen	
Ondernemersleden	
drs. J. (Hans) de Boer (Vereniging VNO-NCW)	
M.A. (Michael) van Straalen (MKB-Nederland)	R. (Rob) Slagmolen (Vereniging VNO-NCW/MKB-Nederland)
ir. H.J.H. (Hans) Koehorst (LTO-Nederland)	
Werknemersleden	
T. (Ton) Heerts (FNV)	P. (Peter) Wiechmann (FNV)
R.M. (Ruud) Kuin (FNV)	
W.J. (Willem Jelle) Berg (CNV)	mr. M.H.J.M. (Maurice) Limmen (CNV)
drs. A.P.C.M.N. (Nic) van Holstein (VCP)	
Adviserend lid	
mr. R. (Rogier) van Luxemburg (VNG)	mr. S. (Sietske) Pijpstra (VNG)
Ministeriele vertegenwoordiger	
S. (Simon) Heeremans (SZW)	L. (Linda) de Bruin (SZW)
Secretariaat SER	
drs. P. (Peter) Koppe	